

O‘ZBEKISTONDA TIBBIYOT SOHASIDAGI KORRUPSIYA VA UNI OLDINI OLISH YO‘LLARI

Umarova Farida Sayidikramovna

Toshkent davlat tibbiyot universiteti

Ijtimoiy fanlar kafedrasida dotsenti

Norqulova Fotima Furqat qizi

*Tibbiy pedagogika, pediatriya, stomatologiya, farmatsiya
ishi fakultetining stomatologiya yo‘nalishi*

1-bosqich talabasi

Anotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash tizimidagi korrupsiya muammosi, uning kelib chiqish omillari, ko‘rinishlari va ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini ilmiy asosda tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy yondashuvlar, korrupsiyani oldini olishning texnologik, tashkiliy va huquqiy mexanizmlari yoritiladi. Maqola sog‘liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish sharoitida korrupsiya xavfini kamaytirish strategiyalarini taklif etadi.

Kalit so‘zlar: tibbiyot, korrupsiya, sog‘liqni saqlash tizimi, raqamlashtirish, shaffoflik, islohotlar, tibbiy xizmat sifati.

O‘zbekiston sog‘liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish jarayonida muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq ayrim tizimiy kamchiliklar sababli korrupsiya hodisalari uchray turadi. Tibbiyot sohasidagi korrupsiya nafaqat iqtisodiy zarar keltiradi, balki inson hayoti bilan bevosita bog‘liq bo‘lgani uchun ayniqsa xavflidir. Korrupsiya tibbiy xizmatlarning mavjudligi, sifati va adolatlilikiga bevosita ta’sir qiladi.

Tibbiyotdagi korrupsiya tushunchasi

Tibbiyot sohasidagi korrupsiya — bu xizmat mavqeidan shaxsiy manfaat uchun foydalanish bo‘lib, u sog‘liqni saqlash tizimida ishonchsizlik, adolatsizlik va resurslarning noto‘g‘ri taqsimlanishiga sabab bo‘ladi. Korrupsiya ko‘pincha yashirin to‘lovlar, noqonuniy xizmatlar, pora evaziga imtiyozlar, soxta tibbiy hujjatlar, malakaga ega bo‘lmagan xodimlarni ishga olish tarzida namoyon bo‘ladi.

Korrupsiyaning kelib chiqish sabablari

1. Iqtisodiy omillar. Tibbiyot xodimlarining maoshi yetarli bo‘lmaganda noqonuniy daromad izlashga moyillik oshadi.

2. Tashkiliy muammolar. Nazoratning sustligi, jarayonlarning qog‘ozbozlikka asoslangani korrupsiyaga sharoit yaratadi.

3. Ba’zi bemorlar o‘zlari davolashni maqsadida pora berishni taklif qilishadi.

4. Kadrlar tanqisligi. Malakali mutaxassislar yetishmovchiligi ayrim xizmatlarga sun'iy talabning oshishiga sabab bo'ladi.

Korrupsiyaning tibbiyot tizimiga ta'siri

Korrupsiya sog'liqni saqlash tizimining barcha bosqichlariga zarar yetkazadi:

- Tibbiy xizmat sifati pasayadi;
- Aholi uchun dori-darmon va xizmatlar narxi oshadi;
- Resurslar umumiy ehtiyojdan ko'ra shaxsiy manfaatlarga yo'naltiriladi;
- Tizimga bo'lgan ishonch keskin kamayadi;
- Davolash samaradorligi pasayib, o'lim ko'rsatkichlari ortadi.

Korrupsiyaning asosiy ko'rinishlari

1. Pora evaziga navbatdan tashqari qabul.
2. Bepul tibbiy xizmatlarni pullik xizmat sifatida ko'rsatish.
3. Dori vositalarining noqonuniy savdosi.
4. Malakasiz xodimlarni tanish-bilishchilik asosida lavozimga tayinlash.
5. Soxta nogironlik hujjatlari berish.
6. Laboratoriya natijalarini o'zgartirish uchun noqonuniy to'lovlar.

Korrupsiyani oldini olishning ilmiy asoslangan yo'llari

1. Raqamlashtirish

Elektron retsept, elektron navbat, elektron tibbiy karta, telemeditsina xizmatlari korrupsiyani kamaytirishda samarali vosita hisoblanadi. Inson omilining qisqarishi poraxo'rlik imkoniyatlarini keskin kamaytiradi.

2. Kadrlar siyosatini takomillashtirish

Shaffof tanlov tizimi, attestatsiya jarayonlarining raqamlashtirilishi, malaka oshirish kurslarining muntazamligi korrupsiya xavfini pasaytiradi.

3. Huquqiy mexanizmlarni kuchaytirish

Korrupsiya uchun jazo choralarini kuchaytirish, moliyaviy monitoring tizimini joriy etish, mansabdor shaxslarning daromad va xarajatlarini deklaratsiya qilish amaliyotlari muhim ahamiyatga ega.

4. Jamoatchilik nazoratini kuchaytirish

Bemorlar murojaati uchun anonim platformalar, "Ishonch telefoni", ochiq statistika tizimlari samarali nazorat mexanizmi sanaladi.

5. Sog'liqni saqlash tizimini moddiy rag'batlantirish

Maoshlarni oshirish, ish sharoitlarini yaxshilash, ijtimoiy imtiyozlar yaratish tibbiyot xodimlarining noqonuniy to'lovlarga ehtiyojini kamaytiradi.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar

So‘nggi yillarda amalga oshirilayotgan “Elektron poliklinika”, “Onlayn ro‘yxat”, “Elektron retsept”, “EMR” kabi loyihalar korrupsion xavflarni kamaytirishga xizmat qilmoqda. Shuningdek, tibbiy sug‘urta tizimining joriy etilishi moliyaviy shaffoflikni ta’minlamoqda.

Xulosa

Tibbiyotdagi korrupsiyani tugatish uzoq muddatli, tizimli yondashuvni talab qiladi. Raqamlashtirish, shaffof boshqaruv, kuchli nazorat, kadrlar siyosatini takomillashtirish va jamoatchilik ishtirokini oshirish orqali korrupsiya darajasini sezilarli kamaytirish mumkin. Bu esa aholining sog‘lig‘ini yaxshilash, tibbiy xizmatlar sifatini oshirish va sog‘liqni saqlash tizimiga ishonchni tiklashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi rasmiy ma’lumotlari.
2. “Korrupsiyaga qarshi kurash haqida”gi Qonun.
3. Jahon Sog‘liqni Saqlash Tashkiloti (WHO) – Health System Transparency Reports.
4. Transparency International – Global Corruption Report: Health Sector.
5. Tibbiyotda boshqaruv va sog‘liqni saqlash iqtisodiyoti bo‘yicha ilmiy maqolalar to‘plami.